

Molnár Eszter

Világcsonkokon sétálva

Kovács Johanna jubileumi kiállításáról

Polgár Centrum – Újpest Galéria,
2022. IV. 14. – V. 7.

Az idén 70 éves Kovács Johanna életmű-kiállításnak szánt, az utóbbi hét-nyolc év gazdag művészi terméséből válogatott a *Papír öröme* című kiállítás negyvenöt munkát mutat be. A művek zömének esetében a papír kerül főszerepbe. A bonyolult technikai eljárások (ragasztás, tépés, dekollázs, ráfestés) révén papírpépből épülő plasztikus formák a figurális és absztrakt határán egyensúlyozó képvilágot teremtenek. Egy-egy mű „határolt végtelensége” konstruktívan épülő papírrelief-síkplasztikákat bontakoztat ki.

Amikor Kovács Johanna rátalált erre a kifejezési formára, egy hosszú és küzdelmes művészi út győzelmi lobogóját lengette meg. Kísérletező útja – melyben a különböző vonal- és térstrukturális, illetve ábrázolástechnikai eljárások kitartó kipróbálása révén oldott meg egy-egy adott tér-, szín- vagy vonalkaraktert érintő problémát – a grafika műfajától a festészeten át végül a síkplasztikáig vezetett.

A kisebb teremben láthatóak azok az újabb festmények (*Covid-rémálmom triptichon*, 2019–2020) és grafikák (*Foltok nyomain*, 2016, *Händel Tamerlano*, 2020), amelyek megmutatják azt a kiindulópontot, ahonnan a művész elindult. Kovács Johanna erdélyi értelmiségi családból származik, ezért grafikái stílusának forrásvidéke a Cseh Gusztáv-i, Plugor Sándor-i vonulatba illesztve a romániai magyar és román képzőművészet tengelyén (akár mesterivel, Ion Statéval, Kazár Vasilével összevetve) keresendő. Síkplasztikai munkáinak alapja – par excellence képzőművészetről beszélve ez evidencia – mindig a rajz, a rajzolás, amit egyetemi tanulmányai (Ion Grigorescu Képzőművészeti Egyetem) előtt Bencsik Jánostól tanult.

2011-ben jelent meg Kántor Lajos *Könyv, grafika, könyvművészet Erdélyben* című műve, amely a magyar művelődéstörténet egy fontos vonulatát, a *Kriterion* folyóirat köré csoportosuló irodalmi grafika történetét rajzolja meg. A kötet épp azt a 70-es évektől tartó történeti ívet rajzolja fel, amikor Johanna édesapja ellenzéki irodalmárként a *Művelődés* című folyóiratnál dolgozott. A kilincset olyan művészek adták egymásnak náluk ott-hon, mint Gy. Szabó Béla, Hervay Gizella, Sütő András, Szász János, Szervátiusz Jenő vagy Szilágyi Domokos.

Az életmű festői vonulata – habár az utóbbi évtized(ek)ben bontakozott ki – szintén megemlíthető. Itt hangulati párhuzamot Goya *Szeszélyek*-sorozata kapcsán, illetve Rembrandt *Mészárszék* című festményében találtam, de a „meggyötört is gyönyörű” és „felületkínzott” felületek, húscsapatokká, „mozgó tetemekké” dekonstruált testek és plasztikus formák Francis Bacon, illetve az absztrakt expresszionisták dinamikus testábrázolását (Willem

↑
KOVÁCS Johanna:
Utóhang,
síkplasztika, vászon,
120×100 cm
Fotó: Sulyok Miklós
A művész jóvoltából

↑
KOVÁCS Johanna:
Händel: Tamerlano,
 2020, papír, ceruza,
 50x70 cm
 Fotó: Sutyok Miklós
 A művész jóvoltából

de Kooning) és színvilágát (R. B. Kitaj) is eszünkbe juttatják. A 20. századi egzisztencializmus és a második világháború utáni modern művészet Kovácsot behatóan érinti, hiszen „végigillusztrálta a közép-európai irodalmat Kafkától Madáchig, kommentálta az amerikai kontinens progresszív íróit költőit Poe-tól Vargasisig.”¹ Kovács stílusában is azt a vázszerűséget, lecsupaszítottsgot és a pusztulás által inspirálódó, a háború utáni világcsonkokon „sétáló” attitűdöt érezni, mint amit Klee-nél, Giacomettinél, Kafkánál láttunk.

E művek a szó banális értelmében nem szépek, eltekintve a „derű óráit számoló”, mozarti harmóniát sugalló alkotásoktól, alig egy tucat ilyen „örömkibeszélő” mű szerepel a kiállításon. A zenei permutációkra emlékeztető, ismétlődő jelrendszerek (X-jel, kollázsolt újságpapírfeliratok, emberalakok, csonkolt testrészek, térkép- vagy látványszerű, inkább mentális, mint realista tájak) harmonikus „formahangzás” helyett olykor sokkoló érzelmi vetülettel, nem ritkán színpadképszerűen jelennek meg.

Alvilági utazáson vagyunk. Mintha Gottfried Benn rákbarakkjában sétálnánk. „E nőnek szinte harminc teste vérzik. / Emberben ennyi vért? Soha.”² Tükröződnek itt a világ borzalmai, a művek felmutatják azokat a nép-

irtásokat, háborúkat, amelyek nem hagyhatnak bennünket nyugodni. Kovács Johanna művei tanúságtevő hevülettel fejezik ki a második világháború legmocskosabb és legsokkolóbb népiirtásának traumáját, amely egész családját a legmélyebben érintette (*Megsemmisülés*, 2022, *Végállomás*, 2022, *Kisvárdai üzenete*, 2022, *Utóhang*, 2020). E témát járja körül a kiállítóter belső terme elemeltebb, absztraktabb megközelítésben (*Továbbélő múlt*, 2011, *Levelek Nokedl*, 2018). Utóbbi sorozat számomra a lélek és a tudat ébredésének eksztatikus rezdüléseit képviseli: inkább intuitív, mint spekulatív válaszokat.

Kovács művészi világára a kérdezés bátorsága, az önironikus, sőt néhol groteszk reflexió jellemző; folyamatos dinamikus tánc az idegek húrjain. A futó eseményeken való megbotránkozás helyett a kérdések kozmikus bővítése, a „kisvilág”, a „tisztas polgári magányt” jelentő hosszas művésztanárlet megbecsülésével és elhordozásával, amely sokáig keretet adott napjainak. Humorral, életkedvvel meghintett, ottlik a „ingyenmozit” leleplező vallomások sora.

1 Dr. Kovács András: *Kovács Johanna* (katalógus), KUKK K+F Kft., 2008,7.
 2 V. ö. Gottfried Benn: *Férj és feleség átmegy a rákbarakkon*. www.magyarulbabelben.net